

Чумак О. О.

<https://orcid.org/0009-0004-2153-6370>

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ІНФОРМАЦІЙНО-АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ОБЛІКУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

У статті досліджено облік внутрішньо переміщених осіб як інформаційно-адміністративний механізм, у межах якого поєднуються адміністративна процедура, ведення державної інформаційної бази, електронні сервіси, міжвідомчий обмін даними та обробка персональних даних.

Обґрунтовано, що облік внутрішньо переміщених осіб не може розглядатися лише як технічна дія з видачі довідки. Його результатом є внесення відомостей про особу до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, формування або оновлення відповідного реєстрового запису та створення юридичних передумов для доступу до державної підтримки.

Визначено правове значення довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи як зовнішнього підтвердження реєстрових даних. Наголошено, що практична цінність такої довідки залежить не лише від факту її видачі, а й від достовірності, актуальності та захищеності даних, на підставі яких вона формується.

Проаналізовано ризики, пов'язані з обробкою персональних даних внутрішньо переміщених осіб: надмірний обсяг зібраної інформації, помилки в реєстрах, неузгодженість між інформаційними системами, складність виправлення даних, ризик автоматизованого припинення виплат, несанкціонований доступ і цифровий розрив. Окремо підкреслено, що електронні сервіси не повинні бути єдиним способом реалізації прав внутрішньо переміщених осіб, оскільки частина осіб об'єктивно потребує офлайн-доступу.

Запропоновано розглядати ефективність механізму обліку внутрішньо переміщених осіб через критерії законності обробки даних, їх точності, мінімізації, прозорості доступу, захищеності, можливості виправлення помилок, повідомлення особи перед негативним рішенням та наявності реальної офлайн-альтернативи.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, облік внутрішньо переміщених осіб, персональні дані, Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб, електронні сервіси, Дія, цифровізація.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни облік внутрішньо переміщених осіб перестав бути лише технічною реєстраційною дією. У чинному законодавстві довідка про взяття на облік підтверджує факт внутрішнього переміщення, однак на практиці її значення ширше: вона пов'язує особу з реєстровим записом, електронною інформаційною системою та подальшими рішеннями щодо соціальної підтримки, житлових програм, пенсійних і адміністративних послуг.

Проблема полягає не лише в тому, як швидко внутрішньо переміщена особа отримує довідку. Значно важливішим є питання, які саме персональні дані про неї вносяться до Єдиної інформа-

ційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, хто має до них доступ, як ці дані оновлюються, як виправляються помилки та чи може особа зрозуміти, чому на підставі певних відомостей їй призначено, затримано або припинено допомогу.

Помилка, неповнота або неактуальність даних може мати для особи безпосередні правові наслідки: затримку або припинення виплат, неможливість підтвердити статус, складність отримання адміністративної послуги, потребу повторного звернення до різних органів або неможливість скористатися електронним сервісом. У таких умовах якість обліку внутрішньо

переміщених осіб має оцінюватися не лише за швидкістю видачі довідки, а й за точністю даних, законністю їх обробки, прозорістю доступу до них, можливістю виправлення помилок і наявністю ефективного порядку оскарження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика внутрішньо переміщених осіб у сучасній науковій літературі досліджується переважно через адміністративно-правовий статус, соціальний захист, гарантії реалізації прав, інституційне забезпечення та цифровізацію публічних послуг. Так, К. Крахмальова розглядає адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб як спеціальний правовий стан, пов'язаний із підтвердженням факту переміщення та реалізацією передбачених законом гарантій [14, с. 114–118]. Д. Лісов акцентує увагу на внутрішньо переміщеній особі як суб'єкті соціального захисту, для якого державна підтримка є наслідком об'єктивно вимушеного переміщення [16, с. 158–160].

Окремі автори зосереджуються на розвитку правового регулювання та інституційній системі забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, О. Киришко аналізує еволюцію законодавчого регулювання статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні [17, с. 185–193], а Є. Мінакова досліджує інституційне забезпечення їхніх прав і свобод в умовах воєнного стану [18, с. 169–181]. Ці праці дають змогу охарактеризувати правовий статус внутрішньо переміщених осіб та коло суб'єктів, залучених до реалізації їхніх прав, однак не повною мірою розкривають інформаційну складову обліку таких осіб.

М. Мельникович розглядає правову соціалізацію внутрішньо переміщених осіб в умовах війни та цифровізації, звертаючи увагу на значення електронних сервісів, цифрової грамотності, доступу до правової інформації та поєднання онлайн-і офлайн-інструментів підтримки [15, с. 2–4].

Отже, попри наявність значного масиву праць про статус внутрішньо переміщених осіб і цифровізацію публічних послуг, недостатньо розробленим залишається саме питання обліку таких осіб як інформаційно-адміністративного механізму. Потребують окремого аналізу склад персональних даних, що обробляються під час обліку; правові підстави доступу до цих даних; співвідношення між електронною довідкою, реєстровими відомостями та правом на державну підтримку; порядок виправлення помилок; межі верифікації даних і гарантії захисту приватності.

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні адміністративно-правової природи

обліку внутрішньо переміщених осіб як інформаційно-адміністративного механізму, визначенні ролі Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб та електронних сервісів у цій процедурі, а також виявленні основних правових ризиків обробки персональних даних і напрямів їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облік внутрішньо переміщених осіб має спеціальне правове значення, оскільки він пов'язує фактичну життєву ситуацію особи, а саме вимушене залишення місця проживання, з юридичним підтвердженням цього факту в адміністративній процедурі. На відміну від звичайної фіксації відомостей про особу, облік створює передумови для подальшого використання цих відомостей у системі державної підтримки.

Відповідно до частини першої статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, яка діє безстроково, крім випадків, передбачених статтею 12 цього Закону. Однак правове значення такої довідки не вичерпується її паперовою або електронною формою. Вона є результатом інформаційної дії держави: прийняття заяви, перевірки необхідних відомостей, внесення даних до відповідної бази та створення запису, який надалі використовується для реалізації інших прав.

Дискусійним залишається питання про те, як саме розуміти облік внутрішньо переміщених осіб: як елемент правового статусу, як передумову соціального захисту чи як окрему інформаційно-адміністративну процедуру. У підході, представленому у працях К. Крахмальової, основна увага приділяється тому, що статус внутрішньо переміщеної особи формується через спеціальне правове становище особи та адміністративне підтвердження її належності до відповідної категорії [14, с. 114–118]. Такий підхід є виправданим, оскільки без юридичного підтвердження факту переміщення особа не може повною мірою реалізувати спеціальні права, передбачені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Д. Лісов зміщує акцент із процедури підтвердження статусу на потреби особи, яка внаслідок переміщення потребує державної підтримки [16, с. 158–160]. Перевага цього підходу полягає в тому, що він дозволяє побачити за процедурою обліку конкретну життєву ситуацію людини: потребу у житлі, виплатах, медичній допомозі,

працевлаштуванні, освіті чи соціальному супроводі. Однак його обмеженням є те, що він не завжди пояснює, чому доступ до цих гарантій на практиці може залежати від точності одного реєстрового запису або від можливості сформулювати електронну довідку.

На нашу думку, облік є не лише підтвердженням статусу і не лише передумовою соціальної допомоги, а процедурою створення, використання та оновлення юридично значущих персональних даних. У такій процедурі правове значення мають не тільки заява і довідка, а й реєстровий запис, унікальний номер запису, електронна довідка, міжвідомча передача даних, верифікація та можливість виправлення помилки.

Стаття 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» показує, що видача довідки має ознаки повноцінної адміністративної процедури. Особа звертається із заявою до уповноваженого органу; у визначених випадках подає документи або докази проживання на відповідній території; отримує довідку або рішення про відмову; у разі відмови має право на повторне звернення, адміністративне оскарження або звернення до адміністративного суду. Ця процедура прямо пов'язана із Законом України «Про адміністративну процедуру», що посилює вимоги до мотивованості рішень, повідомлення особи та порядку оскарження [10].

Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року №509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» конкретизує, що довідка є документом, який підтверджує факт внутрішнього переміщення і взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Пункт 2 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи передбачає звернення особи із заявою до уповноваженого органу, а також можливість подання заяви в електронній формі через Портал Дія за наявності технічної можливості [3]. Це означає, що навіть у разі електронного звернення результатом є не лише цифровий документ, а включення відомостей про особу до державної інформаційної системи.

Правова природа обліку внутрішньо переміщених осіб є комплексною. Він одночасно виступає процедурою адміністративного підтвердження факту внутрішнього переміщення, способом формування державного інформаційного ресурсу, інструментом доступу до публічної підтримки, засобом верифікації правомірності отримання допомоги та сферою підвищеного ризику для приватності особи.

Дані внутрішньо переміщених осіб мають підвищену чутливість, оскільки вони можуть розкривати не лише загальні ідентифікаційні відомості, а й інформацію про переміщення з тимчасово окупованої території, району бойових дій, склад сім'ї, наявність дітей, соціальну вразливість, місце фактичного перебування та потребу в державній підтримці. У разі неналежного доступу або використання такі дані можуть створювати ризики не лише для приватності, а й для безпеки особи. Тому облік внутрішньо переміщених осіб є не тільки способом організації соціальної підтримки, а й спеціальним режимом обробки персональних даних у сфері публічного адміністрування.

Стаття 4-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» передбачає створення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, а порядок її створення, ведення та доступу до відомостей визначається Кабінетом Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року №646 визначає цю базу як автоматизований банк відомостей, створений для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які є внутрішньо переміщеними [2; 4].

Відомості, що вносяться до такої бази, мають різну правову природу. Частина з них виконує ідентифікаційну функцію: прізвище, ім'я, по батькові, громадянство, дата і місце народження, реквізити документа, що посвідчує особу, та реєстраційний номер облікової картки платника податків. Інша частина стосується самого факту переміщення: попереднього місця проживання, фактичного місця перебування, дати переміщення, обставин, що зумовили залишення місця проживання. Окрему групу становлять відомості, необхідні для подальшого доступу до державної підтримки: склад сім'ї, наявність дітей, контактні дані, інформація про соціальні виплати, житлові, соціальні, медичні, освітні та інші потреби [4].

Таке поєднання даних свідчить, що інформація про внутрішньо переміщених осіб не є нейтральним адміністративним набором відомостей. Вона відображає одночасно ідентичність особи, її місце перебування, соціальну вразливість, сімейний стан, переміщення з певної території та потребу у підтримці. Саме тому помилка або неактуальність відомостей у цій базі може мати для особи не технічні, а правові наслідки.

Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб виконує кілька практичних функцій. Передусім вона забезпечує державний

облік осіб, щодо яких підтверджено факт внутрішнього переміщення. Водночас її значення не обмежується фіксацією такого факту: відомості з бази використовуються для формування довідки, підтвердження статусу, призначення допомоги на проживання, перевірки актуальності даних, а також для взаємодії з іншими державними інформаційними ресурсами [4; 5].

Життєвий цикл даних внутрішньо переміщених осіб охоплює збирання відомостей під час подання заяви, внесення їх до інформаційної бази, перевірку, використання для надання послуг, оновлення у разі зміни обставин, передачу або звірку з іншими інформаційними ресурсами, а також виправлення чи припинення обліку за наявності передбачених законом підстав. Кожен із цих етапів має бути юридично визначеним. Особа повинна розуміти, які саме дані про неї збираються, для чого вони використовуються, хто має до них доступ і яким чином можна виправити неточні або застарілі відомості.

Особливої уваги потребує питання актуальності даних. Для внутрішньо переміщених осіб характерною є висока динаміка життєвих обставин: особа може змінювати місце тимчасового проживання, втрачати або відновлювати документи, переїжджати між громадами, повертатися до покинутого місця проживання, змінювати склад сім'ї або банківські реквізити. Якщо інформаційна база не забезпечує своєчасного оновлення таких відомостей, формально правильний облік може фактично втратити зв'язок із реальною ситуацією особи.

Проблема міжвідомчого обміну даними полягає не в самому факті такого обміну, а в його правових межах. Обмін відомостями може зменшувати бюрократичне навантаження на особу, оскільки держава не повинна повторно вимагати інформацію, яка вже міститься в її інформаційних ресурсах. Водночас такий обмін має бути цільовим, пропорційним і контрольованим. Дані внутрішньо переміщених осіб не повинні передаватися або використовуватися ширше, ніж це необхідно для конкретної адміністративної мети. Це узгоджується з логікою Закону України «Про публічні електронні реєстри», який спрямований на впорядкування роботи публічних електронних реєстрів і міжреєстрової взаємодії [7].

Окремим елементом інформаційно-адміністративного механізму є електронна довідка внутрішньо переміщеної особи. Її не слід розглядати як самостійне джерело статусу. Правове значення має не сам електронний документ як зображення

в застосунку, а реєстровий запис, на підставі якого цей документ формується і відображається для користувача. Тому електронна довідка є цифровим способом підтвердження вже наявних у державній інформаційній системі відомостей.

Такий підхід має важливе практичне значення. Якщо між електронним документом і реєстровими даними виникає розбіжність, проблема полягає не лише в технічному збої застосунку. Вона може вказувати на помилку в первинному обліку, неактуальність даних, некоректний міжвідомчий обмін або затримку оновлення інформації. Для особи це означає, що виправляти потрібно саму інформацію, яка міститься в базі даних.

Сервіси Дії мають значення для спрощення доступу до обліку. Вони дозволяють зменшити кількість особистих звернень, пришвидшити подання заяви, отримати документ у цифровій формі та зробити взаємодію з державою зручнішою. Однак цифрова форма не скасовує вимог до адміністративної процедури. Особа все одно повинна мати зрозумілу інформацію про підстави обробки її даних, результат звернення, причини відмови або неможливості сформувати довідку, а також порядок виправлення помилок [3; 11; 12; 13].

Важливо уникати хибного уявлення, що цифровізація сама по собі гарантує доступність послуги. Для частини внутрішньо переміщених осіб електронний канал справді є найзручнішим. Водночас інша частина переміщених осіб може не мати смартфона, стабільного інтернету, банківських інструментів, електронного підпису або достатніх цифрових навичок. Особливо це стосується людей похилого віку, осіб з інвалідністю, маломобільних осіб, осіб, які втратили документи, та людей, що перемістилися з територій активних бойових дій.

Тому Дія має розглядатися як один із каналів доступу до адміністративної процедури, але не як єдиний або безальтернативний спосіб реалізації права. Офлайн-звернення через органи соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг або уповноважених осіб територіальних громад повинно залишатися не формальною, а реально доступною альтернативою. Інакше цифрова трансформація може призвести до нової нерівності між тими, хто здатен користуватися електронним сервісом, і тими, для кого він фактично недоступний.

Облік внутрішньо переміщених осіб неможливий без обробки персональних даних, які у цій сфері виконують не лише ідентифікаційну функцію. Вони стають підставою для прийняття адмі-

ністративних рішень, призначення або припинення допомоги, підтвердження права на послуги, перевірки достовірності відомостей та міжвідомчого обміну. Тому обробка таких даних має розглядатися не як технічна дія, а як важливий елемент адміністративної процедури.

Правовою основою такої обробки є поєднання спеціального законодавства про внутрішньо переміщених осіб і загального законодавства про захист персональних даних. Законодавство про внутрішньо переміщених осіб визначає відомості, необхідні для взяття особи на облік і ведення відповідної інформаційної бази, а Закон України «Про захист персональних даних» встановлює вимоги до правомірності, мети, обсягу, точності, зберігання та захисту персональної інформації [1; 6]. Навіть в умовах воєнного стану держава повинна обробляти такі дані лише в межах визначеної мети та з дотриманням гарантій приватності.

Звідси впливає потреба у мінімізації даних: органи публічної адміністрації мають збирати лише ті відомості, які необхідні для взяття на облік, підтвердження факту переміщення, призначення допомоги, житлової чи соціальної підтримки. Водночас внутрішньо переміщена особа повинна мати зрозумілу можливість дізнатися, які саме дані про неї містяться в інформаційній системі, на підставі яких документів вони внесені, хто їх використовує і як вони впливають на призначення допомоги чи інші адміністративні рішення.

Захист персональних даних передбачає також обмеження доступу посадових осіб до відповідних відомостей. Доступ має надаватися лише тим суб'єктам, яким він необхідний для виконання конкретних повноважень. Важливими гарантіями є розмежування прав доступу, фіксація операцій з даними, контроль за використанням інформації та відповідальність за її неправомірне розголошення. Постанова Кабінету Міністрів України №646 прямо передбачає, що адміністратор бази даних забезпечує контроль за доступом до бази, а обробка персональних даних має здійснюватися з дотриманням законодавства про захист персональних даних [4; 6; 8].

Особливе значення у процедурі обліку має верифікація даних. Держава повинна перевіряти достовірність відомостей, запобігати дублюванню виплат і нецільовому використанню бюджетних коштів. Однак верифікація не може бути лише інструментом контролю. Вона має поєднуватися з правом особи знати про виявлену невідповідність, надати пояснення, подати уточнені доку-

менти, виправити помилку та оскаржити негативне рішення.

Найбільший ризик виникає тоді, коли інформаційна помилка автоматично впливає на право людини. Невідповідність адреси, помилка в ідентифікаційних даних, несвоєчасне оновлення відомостей або розбіжності між реєстрами можуть стати підставою для зупинення виплати чи додаткової перевірки. Тому перед припиненням або обмеженням допомоги особа має бути повідомлена про причину проблеми. Таке повідомлення повинно містити не загальну фразу про невідповідність даних, а конкретне пояснення, які саме відомості викликають сумнів і як їх можна виправити.

Верифікація також не повинна перетворюватися на презумпцію недобросовісності внутрішньо переміщеної особи. Помилка в реєстрі може бути наслідком технічного збою, неправильного внесення відомостей, неузгодженості між базами даних або зміни життєвих обставин. Тому контроль за виплатами має здійснюватися пропорційно і не створювати для особи надмірних перешкод.

Окремої уваги потребує використання автоматизованих або напіваавтоматизованих рішень. Якщо інформаційна система формує підстави для відмови, припинення виплати або додаткової перевірки, особа повинна мати можливість отримати зрозуміле адміністративне пояснення. Автоматизований сигнал не може замінити мотивованого рішення, особливо коли наслідком є обмеження доступу до допомоги чи послуги. Закон України «Про захист персональних даних» прямо закріплює право суб'єкта персональних даних знати механізм автоматичної обробки персональних даних і право на захист від автоматизованого рішення, яке має для нього правові наслідки [6].

Однією з практичних проблем залишається виправлення помилок у даних внутрішньо переміщених осіб. Такі помилки можуть виникати під час первинного внесення відомостей, перенесення даних між системами, оновлення місця перебування, зміни складу сім'ї, подання заяви через електронний сервіс або міжвідомчої звірки. Вони не є суто технічними, оскільки можуть впливати на отримання довідки, розмір допомоги, доступ до послуг або своєчасність виплат.

Право на виправлення даних має бути процедурно забезпеченим. Особа повинна розуміти, куди звертатися, яку заяву подавати, які документи додавати, хто саме вносить зміни, у який строк і як оскаржити відмову або бездіяльність. Особливо складними є ситуації, коли проблема відобража-

ється в Дії, але її причина міститься у первинному реєстровому записі або іншій інформаційній системі. У таких випадках держава має забезпечити єдиний зрозумілий маршрут виправлення даних, а не перекладати на людину обов'язок з'ясувати внутрішню архітектуру державних реєстрів.

Цифровізація обліку внутрішньо переміщених осіб має очевидні переваги: швидкість, зручність, можливість дистанційного звернення та зниження навантаження на адміністративні установи. Проте ці переваги не є однаково доступними для всіх. Частина осіб не має смартфона, стабільного інтернету, електронного підпису або достатніх цифрових навичок; окремі особи могли втратити документи, банківські картки чи доступ до номера телефону [9]. Особливо це стосується людей похилого віку, осіб з інвалідністю, маломобільних осіб і тих, хто перемістився з районів активних бойових дій.

Саме тому електронна форма обліку не повинна витіснити офлайн-канали. Органи соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг та уповноважені особи територіальних громад мають залишатися повноцінними точками доступу до процедури [3; 12; 13]. Офлайн-звернення повинно включати не лише прийняття заяви, а й допомогу в заповненні документів, роз'яснення підстав обробки даних, перевірку правильності внесених відомостей, інформування про результат і допомогу у виправленні помилок.

Отже, принцип цифровізації обліку внутрішньо переміщених осіб має полягати не в переведенні всіх процедур в електронну форму, а в поєднанні цифрового сервісу з реальною офлайн-альтернативою. Такий підхід дозволяє уникнути прихованої нерівності між тими, хто здатен користуватися електронними сервісами, і тими, для кого вони фактично недоступні.

Удосконалення механізму обліку внутрішньо переміщених осіб доцільно пов'язати з кількома практичними кроками: чіткішим нормативним закріпленням життєвого циклу даних; запровадженням зрозумілої процедури виправлення помилок; обмеженням надмірного збору інформації; посиленням прозорості міжвідомчого обміну; гарантуванням повідомлення особи перед негативним рішенням; збереженням повноцінного офлайн-доступу; посиленням контролю за доступом до чутливих даних.

У сукупності ці напрями дозволяють перейти від формального розуміння обліку як видачі довідки до розуміння обліку як правового режиму

роботи з персональними даними людини, яка перебуває в умовах вимушеного переміщення.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що облік внутрішньо переміщених осіб має подвійну адміністративно-правову природу. З одного боку, він є процедурою підтвердження факту внутрішнього переміщення та видачі довідки. З іншого боку, він є інформаційним процесом, у межах якого держава створює, оновлює, перевіряє і використовує персональні дані особи для подальшого прийняття адміністративних рішень.

Правове значення довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи не можна зводити до її паперової або електронної форми. Довідка лише зовні підтверджує результат реєстрової дії. Практичне значення має те, наскільки точними, актуальними і захищеними є відомості, внесені до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Саме ці відомості надалі можуть використовуватися для призначення допомоги, підтвердження статусу, перевірки права на послуги, формування електронної довідки та міжвідомчої інформаційної взаємодії.

Персональні дані внутрішньо переміщених осіб мають підвищену чутливість, оскільки вони можуть розкривати не лише ідентифікаційну інформацію, а й місце фактичного перебування, попереднє місце проживання, обставини переміщення, сімейний склад, соціальну вразливість і потребу у державній підтримці. Тому їх обробка має здійснюватися з дотриманням законної мети, мінімізацією обсягу даних, точності, обмеження доступу, захищеності інформаційної системи та реальної можливості виправлення помилок.

Основними проблемами чинного механізму є не сам факт цифровізації, а недостатня прозорість окремих інформаційних процесів: особа не завжди розуміє, які дані стали підставою для рішення, у якій системі виникла помилка, хто відповідає за її виправлення і як швидко це може бути зроблено. Особливо ризиковими є ситуації, коли реєстрова неточність або автоматизована звірка даних фактично впливає на доступ до допомоги чи послуги без достатнього повідомлення, пояснення і можливості заперечити відповідний висновок.

Цифрові сервіси, зокрема Портал Дія та мобільний застосунок Дія, слід розглядати як важливий, але не єдиний канал доступу до процедури обліку. Для людей похилого віку, осіб з інвалідністю, маломобільних осіб, осіб, які втратили документи або не мають стабільного доступу до

інтернету, офлайн-звернення через органи соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг та уповноважених осіб територіальних громад має залишатися реальною, а не формальною альтернативою.

Подальше вдосконалення інформаційно-адміністративного механізму обліку внутрішньо переміщених осіб доцільно спрямувати на чітке нормативне закріплення життєвого циклу даних,

прозорий порядок виправлення помилок, посилення гарантій при верифікації, обмеження надмірного збору інформації, контроль за доступом до персональних даних і забезпечення рівної ефективності електронного та офлайн-каналів звернення. Лише за таких умов цифровізація обліку буде не джерелом нових адміністративних бар'єрів, а інструментом фактичного доступу внутрішньо переміщених осіб до гарантованих законом прав.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. №1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
3. Про облік внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. №509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-п#Text>.
4. Про затвердження Порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. №646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2016-п#Text>.
5. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. №332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-п#Text>.
6. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. №2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
7. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18 листопада 2021 р. №1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>.
8. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. №80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text>.
9. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. №2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
10. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 р. №2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.
11. Про особливості надання публічних електронних послуг: Закон України від 15 липня 2021 р. №1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>.
12. Видача довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Гід з державних послуг. URL: <https://guide.diia.gov.ua/view/vydacha-dovidky-pro-vziattia-na-oblik-vnutrishno-peremishchenoi-osoby-e0d66712-cab9-43a2-8f11-2daa4b395bc6>.
13. Як зареєструвати статус внутрішньо переміщеної особи та отримати довідку переселенця. Інструкція. Дія.Безбар'єрність. URL: <https://bf.diia.gov.ua/articles/yak-zareiestruvatys-vpo-otrymannia-dovidky-instruktsiia>.
14. Крахмальова К. О. Поняття, ознаки та зміст адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С. 114–118.
15. Мельникович М. Правова соціалізація внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Академічні візії*. 2025. Вип. 46. С. 1–9.
16. Лісов Д. А. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт соціального захисту в Україні. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2025. №2(50). С. 158–168.
17. Киришко О. В. Правове регулювання статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 92, ч. 2. С. 185–193.
18. Мінакова Є. В. Інституційна система забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану: теоретичні та правові аспекти. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 12(26). С. 169–181.

Chumak O. O. INFORMATION AND ADMINISTRATIVE MECHANISM FOR REGISTRATION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS AND PROCESSING OF PERSONAL DATA

The article examines the registration of internally displaced persons as an information and administrative mechanism combining an administrative procedure, a state information database, electronic services, interagency data exchange and personal data processing.

It is argued that registration of internally displaced persons should not be reduced to a technical act of issuing a certificate. Its legal result consists in entering information about a person into the Unified Information Database on Internally Displaced Persons, creating or updating the relevant registry record and establishing legal preconditions for access to public support.

The article clarifies the legal significance of the certificate of registration of an internally displaced person as an external confirmation of registry data. It is emphasized that the practical value of such a certificate depends not only on the fact of its issuance, but also on the accuracy, relevance and protection of the data on the basis of which it is generated.

The study identifies key risks related to the processing of personal data of internally displaced persons: excessive data collection, errors in registries, inconsistencies between information systems, difficulties in correcting data, the risk of automated suspension of payments, unauthorized access and digital exclusion. Special attention is paid to the fact that electronic services should not become the only way to exercise the rights of internally displaced persons, since some persons objectively need offline access.

It is proposed to assess the effectiveness of the registration mechanism through the criteria of legality of data processing, data accuracy, data minimization, transparency of access, data security, the possibility of correcting errors, prior notification before an adverse decision and the availability of a real offline alternative.

Keywords: *internally displaced persons, registration of internally displaced persons, personal data, Unified Information Database on Internally Displaced Persons, electronic services, Diia, digitalization.*

Дата першого надходження статті до видання: 23.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026